

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Patrycji Bartosiewicz-Kosiba
pt. *Kształtowanie kompetencji kluczowych podczas międzynarodowych*
projektów współpracy młodzieży

przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Katarzyny Potyrały, prof. KAAFMM
oraz promotor pomocniczej dr Anny Mróz

Kraków 2024

Ogólna ocena rozprawy

Przedłożona do oceny dysertacja doktorska stanowi wartościowe pod względem merytorycznymi i metodologicznym studium teoretyczno-empiryczne poświęcone problematyce kształtowania kompetencji kluczowych podczas międzynarodowych projektów współpracy młodzieży. Pragnę podkreślić, że wybór tematu rozprawy zasługuje na pochwałę, bowiem kompetencje kluczowe należą do podstawowych kategorii związanych z procesem uczenia się człowieka i sprawnym jego funkcjonowaniem w zmieniającym się w świecie. Ich istotne znaczenie dla samorealizacji i rozwoju osobistego, a także odpowiedzialnego życia jest eksponowane w dokumentach Unii Europejskiej i w systemach edukacji.

Podjęcie zagadnienia kompetencji kluczowych jest istotne nie tylko z punktu widzenia poznawczego, ale przede wszystkim z punktu widzenia praktyki edukacyjnej współczesnej szkoły, w której rozwój tych kompetencji staje się zadaniem priorytetowym. Autorka w recenzowanej dysertacji koncentruje się głównie na kompetencjach w zakresie przedsiębiorczości, odnosząc je do potrzeb współczesnej młodzieży – uczestników projektów międzynarodowych. Słusznie podkreśla w prowadzonych rozważaniach, że rozwój tych kompetencji jest niezbędny człowiekowi przez całe życie. Bazując na europejskich ramach kompetencji w zakresie przedsiębiorczości podejmuje udaną próbę identyfikacji sposobów tworzenia przestrzeni do uczenia się i wspierania młodzieży w rozwijaniu tych kompetencji podczas realizacji międzynarodowych projektów współpracy.

Chociaż tematyka kompetencji w zakresie przedsiębiorczości jest powszechnie znana i analizowana przez wielu badaczy, to nadal wymaga nowych opracowań i dociekań

empirycznych, uwzględniających pojedyncze historie, rekonstrukcję narracji osób badanych, przedstawianie ich ocen, opinii i doświadczeń. Procedura i wyniki badania rozwoju tych kompetencji omówione w recenzowanej dysertacji na przykładzie edukacji pozaformalnej są opracowane w sposób interesujący. Dzięki bogatemu doświadczeniu Doktorantki w zakresie edukacji międzynarodowej i mobilności edukacyjnej – udział w ponad dwudziestu projektach międzynarodowej współpracy młodzieży (s. 11) – prowadzone analizy są dojrzałe i trafnie ukazują diagnozowane zjawiska. Stąd też przedstawiona do oceny dysertacja jest ważnym krokiem do wypełnienia refleksji naukowej nad rozwojem kompetencji w zakresie przedsiębiorczości, popartej aktualnymi ustaleniami empirycznymi, uwzględniającymi m.in. analizę wypowiedzi podstawowych podmiotów edukacyjnych – młodzieży, koordynatorów, liderów i trenerów zaangażowanych w realizację projektów międzynarodowej współpracy. Autorka proponuje samodzielny i dojrzały naukowo sposób analizy i interpretacji zebranego materiału empirycznego. W tym kontekście zwraca uwagę staranna, poprawna metodologicznie procedura badawcza zaprojektowana przez Doktorantkę, umiejętność realizacji badań jakościowych, a także precyzja i wartość naukowa prezentowanych analiz. Nadaje to ocenianej pracy wysokie walory poznawcze i aplikacyjne, wnoszące cenne konstatacje do praktyki edukacyjnej.

Struktura pracy

Przedłożona do zaopiniowania rozprawa liczy 270 stron, ma prawidłową, przejrzystą strukturę typową dla opracowań teoretyczno-empirycznych. Zawiera część teoretyczną (obejmującą rozdziały 1-3), metodologiczną (rozdział 4) oraz empiryczną (rozdział 5), dyskusję wyników badań, wnioski i rekomendacje pedagogiczne (rozdziały 6-8), a także wstęp i zakończenie. Dobrze dobrana bibliografia obejmuje pozycje zwarte, artykuły naukowe oraz źródła internetowe polskie i obcojęzyczne. Należy podkreślić aktualność prezentowanych treści i ich znaczenie w konceptualizacji badań własnych. Poszczególne części pracy mają rozwiniętą strukturę wewnętrzną, co świadczy o starannym przemyśleniu omawianej tematyki.

Uwagi szczegółowe

Już we wstępie widać dobre przygotowanie Autorki do napisania rozprawy dotyczącej zapowiedzianej w tytule problematyki. Doktorantka poprawnie zdefiniowała cel podjętych badań, zarysowała pole problemowe i własną motywację do podjęcia opracowania wskazanego tematu, zasygnalizowała znaczenie badań dla teorii i praktyki pedagogicznej oraz poprawnie

uzasadniła wybór strategii badawczej. Nasuwa się jednak uwaga dotycząca tytułu dysertacji. Moim zdaniem jest on sformułowany zbyt szeroko, ponieważ praca nie wyczerpuje analizy wszystkich kompetencji kluczowych, a badania koncentrują się głównie na kompetencjach w zakresie przedsiębiorczości. W przypadku publikacji wyników dociekań naukowych (w postaci książki lub serii artykułów) proponuję Doktorantce doprecyzowanie tytułu, np. *Kształtowanie kompetencji kluczowych podczas międzynarodowych projektów współpracy młodzieży na przykładzie przedsiębiorczości*.

Pierwsze trzy rozdziały dysertacji tworzą teoretyczne ramy podjętych badań. Treści te w mojej ocenie wyczerpują problematykę zakreśloną w przyjętym projekcie badawczym. Świadczą o wysokich kompetencjach merytorycznych Autorki, która w rozdziale pierwszym poprawnie ukazała młodzież jako podmiot działań Unii Europejskiej. Uwzględniła sytuację młodzieży na tle wyzwań współczesnego świata i polityki unijnej, a na tym tle przedstawiła międzynarodowe projekty współpracy młodzieży w Erasmus+ Młodzież oraz ich wyniki.

Podobnie właściwy sposób narracji przyjęła w rozdziale drugim rozprawy, dotyczącym edukacyjnego wymiaru międzynarodowych projektów współpracy młodzieży. Doktorantka przedstawiła edukację całościową jako przestrzeń współpracy, omówiła zastosowanie projektu w edukacji, a w tym kontekście integrację teorii uczenia się, edukację międzykulturową i uczenie się rówieśnicze.

W rozdziale trzecim zawarła ujęcie pedagogiczne kategorii przedsiębiorczości ze zwróceniem szczególnej uwagi na ukazanie tej kategorii w procesie edukacji i europejskich ram kompetencji w zakresie przedsiębiorczości.

W części teoretycznej dysertacji Autorka poprawnie zdefiniowała poszczególne kategorie, prawidłowo wyjaśniła omawiane zjawiska i problemy, umiejętnie posługując się terminologią z podjętej dziedziny. Sformułowała wiele trafnych sądów, często odwołując się do istniejącej literatury. Autorka wykazała się umiejętnością nie tylko adekwatnego doboru literatury przedmiotu i pogłębionej jej analizy, ale także wysokimi kompetencjami w zakresie syntezy i wnioskowania. Dlatego tekst ten jest przejrzysty i konkretny, stanowi solidne podstawy do konceptualizacji badań i analiz empirycznych. Prowadzone w tej części rozważania stały się podstawą wyboru strategii jakościowej w podjętych przez Autorkę badaniach.

W kolejnym, czwartym rozdziale Autorka ukazała podstawy metodologiczne badań własnych. Poprawnie sformułowała przedmiot i cel badań oraz uzasadniła potrzebę ich przeprowadzenia. Przedmiotem badań uczyniła proces doskonalenia kompetencji kluczowych młodzieży w czasie przygotowania i realizacji projektów współpracy międzynarodowej, zaś

głównym ich celem *opracowanie założeń procesu edukacyjnego na rzecz kształtowania kompetencji kluczowych na przykładzie przedsiębiorczości na każdym etapie międzynarodowego projektu współpracy młodzieży* (s. 127). Trafnie sformułowała sześć szczegółowych problemów badawczych w odniesieniu do problemu głównego *W jaki sposób realizować międzynarodowy projekt współpracy, aby uczestnicy rozwijali kompetencje kluczowe – kompetencje przedsiębiorcze?* (s. 132). Następnie dobrała metody zbierania i analizy danych – analizę dokumentów, obserwację i wywiad oraz omówiła organizację badań. Analizie poddała dane z trzech projektów międzynarodowej współpracy młodzieży, koordynowanych przez organizację Centrum Edukacji ProHarmonia z Kielc. Obserwacji poddała 6 wybranych uczestników projektu, którym przypisała kody od U1 do U6. Szkoda, że w tej części nie uwzględniła charakterystyki indywidualnej badanych osób (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, typ/poziom kształcenia, dotychczasowy udział w projektach itp.). Podobna uwaga odnosi się do charakterystyki pięciu osób wspomagających młodzież w realizacji projektów (koordynatorka, lider, 2 trenerki, trener) oznaczonych kodami od R1 do R5. Z uznaniem odnoszę się do przyjętej strategii badawczej, pozwalającej na szerokie uogólnienia i konkluzje.

Wyniki badań jakościowych zawarte są w rozdziale piątym. Autorka przeprowadziła proces analizy dokumentów i zgromadzonego materiału empirycznego ukazując sposoby konstytuowania się kompetencji przedsiębiorczych uczestników projektu. Kompetencje te oceniła także na podstawie analizy danych pozyskanych podczas przeprowadzonych obserwacji i wywiadów z młodzieżą. Uwzględniła również opinie osób dorosłych pracujących z młodzieżą, obrazujące projekty współpracy jako przestrzeń rozwoju kompetencji przedsiębiorczych. Respondenci identyfikowali wszystkie składowe kompetencje przedsiębiorczych wskazane w europejskich ramach kompetencji, ale – jak pisze Doktorantka na s. 170 – na podstawie zgromadzonych danych nie udało się określić ich konkretnego poziomu. Szkoda, że Autorka nie uwzględniła w tej części dysertacji szerszego omówienia analizowanych dokumentów, wytworów (np. zdjęć), przygotowanych przez badanych scenariuszy zajęć, a także dłuższych wypowiedzi młodzieży, którymi z pewnością dysponuje i które wzbogaciłyby rozprawę oraz wniosły dodatkowe, interesujące informacje.

W rozdziale szóstym – Dyskusja wyników badań – Doktorantka porównała wyniki swoich badań do oczekiwań i ustaleń przedstawionych w literaturze. Narracja prowadzona w tym rozdziale odzwierciedla interesujący i wartościowy poznawczo materiał empiryczny oraz duże zaangażowanie Autorki, z którym zanurzyła się w codzienność badanych zjawisk. Z uznaniem odnoszę się do poziomu prowadzonych analiz i konkluzji. Mocną stroną tej części

rozprawy jest osadzenie wyników badań w strukturach wiedzy już ugruntowanej i opisanej w literaturze przedmiotu. Świadczy to nie tylko o umiejętności Doktorantki w zakresie dokonywania gruntownych analiz, ale także o wartości samych badań.

W rozdziale siódmym Doktorantka zawarła trafne wnioski, które moim zdaniem powinny być połączone z zakończeniem i nie stanowić odrębnego rozdziału pracy. Na pochwałę zasługuje rozdział ósmy dysertacji, zawierający bardzo dobrze opracowane rekomendacje pedagogiczne. Zaprezentowane rozwiązania dotyczące rozwoju kompetencji przedsiębiorczości odnoszą się do kolejnych etapów realizacji projektu. Mogą służyć jako źródło wiedzy i inspiracji dla edukatorów, zaangażowanych w proces przygotowania i realizacji międzynarodowej współpracy młodzieży. Stanowią one niewątpliwie autorski wkład w proces rozwoju kompetencji kluczowych. Autorka zrealizowała założone cele, a konkluzje i trafne rekomendacje są tego najlepszym potwierdzeniem. Przeprowadzone przez nią analizy świadczą o dojrzałości naukowej.

Konkluzja

Dysertacja Pani mgr Patrycji Bartosiewicz-Kosiby stanowi spójną całość o poprawnej, usystematyzowanej i logicznej strukturze. Dowodzi bardzo dobrej znajomości podjętej problematyki badawczej i opanowaniu przez Doktorantkę warsztatu naukowego. Biorąc pod uwagę trafność podjętej problematyki badawczej, dojrzałość rozważań teoretycznych, zaprezentowany zamysł badań i sposób prezentacji ich wyników oraz prowadzoną analizę i wnioskowanie uważam, że rozprawa ta stanowi oryginalne rozwiązanie postawionego problemu badawczego. Może stanowić wartościową inspirację do dalszych poszukiwań badawczych w zakresie kształtowania i rozwoju kompetencji kluczowych.

Oceniając całość przedstawionej do recenzji pracy pt. *Kształtowanie kompetencji kluczowych podczas międzynarodowych projektów współpracy młodzieży* stwierdzam, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.) Stawiam więc **wniosek o dopuszczenie mgr Patrycji Bartosiewicz-Kosiby do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**